

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

GABINET MARSZAŁKA SENATU

BM-1-071-260/15/2
UWP: 150721-00325

wpłynęło dn. 21.07.2015
nr. 3008 podpis. deducek

Warszawa, dnia 20.07. 2015 r.

podpr. H. Lasota
21.07.15

DSO-I-071-50/15
Dot. BPS/043-77-3326-MS/15

SEKRETARIAT
Biura Prac Senackich
Wpłynęło dn. 22.07.2015
nr. 4614 podpis. M

Pan

Bogdan Borusewicz

Marszałek Senatu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Odpowiadając na oświadczenie złożone przez Pana senatora Roberta Mamątowa podczas 77. posiedzenia Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 25 czerwca 2015 r., poświęcone dopuszczalności zabrania do domu dziecka trojga dzieci Pani I. bez uprzedniego poddania badaniu małoletnich na okoliczność więzi z matką i ich wzajemnych relacji rodzinnych, uprzejmie informuję.

Podstawę ingerencji sądu opiekuńczego w wykonywanie władzy rodzicielskiej stanowi całokształt okoliczności świadczących o niewydolności opiekuńczo - wychowawczej rodziny, czy też rodzica, pod którego pieczęć dziecko pozostaje.

Uzasadnieniem do podjęcia przez sąd decyzji o odizolowaniu dziecka od środowiska rodzinnego jest zaistnienie przesłanki w postaci zagrożenia jego dobra. Bez zaistnienia tej przesłanki wdrażanie jakichkolwiek oddziaływań zewnętrznych, nawet ze strony uprawnionego organu, stanowiłoby nadużycie w zakresie autonomii rodziny.

Przepis art. 109 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 583) zezwala sądowi opiekuńczemu na wydanie odpowiednich zarządzeń w razie zagrożenia dobra dziecka.

Jednym ze środków, z którego może skorzystać sąd opiekuńczy w przypadku zagrożenia dobra dziecka, jest umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo - wychowawczej (domu dziecka).

Wyjątkowość tego środka polega na tym, że jego zastosowanie winien sąd rozważyć w ostateczności, gdy „środowisko rodzinne wywiera ujemny wpływ na wychowanie dziecka

albo gdy rodzice nie są w stanie poradzić sobie z codziennymi problemami wychowawczymi” (uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1976 r., III CZP 46/75, OSNCP 1976, Nr 9, poz. 184).

Winien on być stosowany przy uwzględnieniu przepisu art. 9 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526, z późn. zm.), zgodnie z którym Państwa - Strony zapewnią, aby dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy kompetentne władze, podlegające nadzorowi sądowemu, zdecydują zgodnie z obowiązującym prawem oraz stosowanym postępowaniem, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka. Taka decyzja może być konieczna szczególnie w przypadkach nadużyć lub zaniedbań ze strony rodziców, gdy każde z rodziców mieszka oddzielnie, a należy podjąć decyzję odnośnie miejsca pobytu lub zamieszkania dziecka.

W przypadkach wyjątkowych ustawodawca dopuszcza możliwość natychmiastowego odebrania dziecka. Zgodnie z przepisem art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. - o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.), dalej: u.o p.p.w r., w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo - wychowawczej.

Przesłanką ustanowienia pieczy zastępczej dla dziecka, zgodnie z przepisem art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 332, z późn. zm), jest niemożność zapewnienia mu opieki i wychowania przez rodziców.

Celem orzeczenia ograniczającego władzę rodzicielską nad dzieckiem poprzez umieszczenie go w pieczy zastępczej jest przywrócenie rodzinie na przyszłość jej funkcji wychowawczej.

Potwierdzenie zaistnienia zagrożenia dobra dziecka wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego, jednakże w przypadku konieczności natychmiastowego podjęcia czynności w celu odizolowania dziecka od środowiska rodzinnego i umieszczenia go w określonej formie pieczy zastępczej wystarczy uprawdopodobnienie zaistnienia tej przesłanki. Stąd nie stanowi naruszenia aktualnie obowiązujących przepisów proceduralnych

zlecenie przez sąd opiekuńczy przeprowadzenia badania małoletniego i jego rodziców już po faktycznym odebraniu dziecka i umieszczeniu go w środowisku zastępczym.

Zadaniem sądu opiekuńczego jest zgromadzenie materiału dowodowego niezbędnego dla wszechstronnego i wnikliwego wyjaśnienia okoliczności danej sprawy, przy uwzględnieniu w szczególności przesłanki dobra dziecka. Obowiązkiem sądu jest również dbałość o wysłuchanie dziecka, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala (art. 216¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, dalej: K.p.c., t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 101, z późn. zm.). W odniesieniu do uwzględnienia zdania dziecka sąd winien rozważyć okoliczności sprawy co do osoby dziecka oraz zakres, w jakim może spełnić jego rozsądne życzenia, ale również zadbać, aby osobisty udział dziecka w postępowaniu nie miał ujemnych następstw natury społeczno-wychowawczej, bądź aby tego rodzaju następstwa były ograniczone do minimum.

Ewentualne nieprawidłowości na etapie postępowania dowodowego bądź to w postaci zaniechania przez sąd dopuszczenia wymaganego dowodu, bądź też uchybienia regułom oceny zgromadzonych dowodów mogą być przedmiotem zarzutów w przypadku wniesienia środka odwoławczego. Ich uwzględnienie w ostateczności może spowodować uchylenie orzeczenia przez sąd drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Sąd drugiej instancji może również samodzielnie przeprowadzić postępowanie dowodowe i wydać orzeczenie reformatoryjne.

Istnieją również mechanizmy prawne służące kontroli zarządzenia sądu opiekuńczego wydanego w celu udzielenia zabezpieczenia poprzez umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej na czas trwania postępowania, jak również natychmiastowego odebrania dziecka w trybie art. 12a u.o p.p.w r.

Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie (art. 741 K.p.c.).

Z kolei w przypadku zastosowania trybu z art. 12a u.o p.p.w r. pracownik socjalny zobowiązany jest powiadomić sąd opiekuńczy nie później jednak niż w ciągu 24 godzin o odebraniu dziecka z rodziny i umieszczeniu go u niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub całodobowej placówce opiekuńczo - wychowawczej (art. 12a ust. 4 u.o p.p.w r.).

Decyzja służb socjalnych w tym zakresie nie jest zatem pozbawiona kontroli ze strony sądu pod kątem zasadności i legalności odebrania dziecka oraz jego prawidłowości. Zbadania

w tym zakresie domagać się mogą w zażaleniu podmioty uprawnione do jego wniesienia, a mianowicie rodzice albo opiekun prawny lub faktyczny (art. 12b ust. 1 u.o p.p. w r.).

Obowiązek pouczenia o przysługującym im prawie do złożenia zażalenia wraz ze wskazaniem sądu opiekuńczego właściwego do jego rozpoznania ciąży na pracowniku socjalnym lub funkcjonariuszu Policji. Winno być ono również wręczone na piśmie (art. 12c u.o p.p.w r.).

Jeżeli ponadto uwzględnić tryb przewidziany do wniesienia przedmiotowego zażalenia - za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy są obowiązani niezwłocznie przekazać je do sądu opiekuńczego (art. 12b ust. 2 u.o p.p.w r.), jak również nałożony na sąd obowiązek jego niezwłocznego rozpoznania, nie później niż w ciągu 24 godzin (art. 12b ust. 3 u.o p.p. w r.), należy stwierdzić, że ustawodawca stworzył należytą gwarancję dla ochrony praw osób, którym odebrano dziecko.

Istotnym ograniczeniem przed ewentualnymi nieprawidłowościami w zakresie odebrania dziecka jest obowiązek zawiadomienia w przypadku stwierdzenia przez sąd opiekuńczy bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości odebrania dziecka przełożonego pracownika, który dokonał tej czynności (art. 12b ust. 5 u.o p.p.w r.).

W kontekście zrozumiałej troski o zapewnienie przez sąd opiekuńczy właściwej ochrony dobra małoletnich, w szczególności w sytuacji medialnych doniesień o skutkach braku niezwłocznej ingerencji sądu opiekuńczego w rodzinie, należy podkreślić, że aktualnie funkcjonujące rozwiązania prawne w tym obszarze pozwalają na realizację tego celu.

Należy zaznaczyć, że do umieszczenia dziecka u osoby najbliższej niezamieszkującej wspólnie stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo - wychowawczej (art. 12a ust. 1 u.o p.p.w r.).

Jednocześnie pragnę poinformować, że w obowiązującym modelu nadzoru administracyjnego nad działalnością administracyjną sądów podejmowanie przez Ministra Sprawiedliwości czynności nadzorczych w indywidualnych sprawach nie jest możliwe, niemniej jednak uprawnienie w tym zakresie pozostaje w kompetencjach prezesów sądów (art. 37b § 1 i 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 133, z późn. zm.).

2 *Bożena Wiew*
PODSEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości
Wojciech Hajduk